

Kankaanpään kaupunki
kankaanpaan.kaupunki@kankaanpaa.fi

Viite: Lausuntopyyntö 14.3.2024

Lausunto Venesjärven koulu- ja navettarakennuksen suunnitelluista toimenpiteistä, Kankaanpää

Kankaanpään kaupunki on pyytänyt Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) ennakkolausuntoa koskien Venesjärven koululle ja sen pihan navettarakennukselle suunniteltuja toimia.

Lausuntopyyntö koskee koulurakennuksen (1954) ja yleiskaavassa suojellun navettarakennuksen (1922, aiemman koulun ajalta) purkamista, uudisrakennuksen sijoittamista koulun tontille ja näiden toimien vaikutusta ympäristöön. Toimista on tehty hankesuunnitelma loppuvuonna 2023 ja Venesjärven koulua ja Kynärjärven koulua koskeva laajempi tarveselvitys vuotta aiemmin. Lisäksi Venesjärven koulusta on tehty kuntotutkimus vuonna 2015.

Koulun alue on osa Venesjärven kylää, joka on noin kymmenen kilometriä Kankaanpään keskustajaman länsipuolella. Alue on kiinteistöllä 214-423-0001-0163 Venesjärven rannan tuntumassa, Venesjärventien varrella. Kiinteistöllä on koulun ja navettarakennuksen lisäksi samassa pihapiirissä myös vuonna 2017 valmistunut päiväkotirakennus.

Hankesuunnitelmassa vertaillaan tarveselvityksen pohjalta rajatusti kahta vaihtoehtoa. Nykyisen koulurakennuksen peruskorjaus tai -parannus ei jostain syystä ole enää hankeselvityksessä mukana vaihtoehtona, vaan kummassakin tarkastellussa vaihtoehdossa toteutettaisiin uudet, koulun tontille sijoitettavat tilat ja nykyinen koulu navettoineen purettaisiin.

SUUNNITTELUTILANNE JA MUUT LÄHTÖKOHDAT

Alueella ei ole asemakaavaa, vaan voimassa on oikeusvaikutteinen *Venesjärven osayleiskaava* (2012). Osayleiskaavassa koulun alue on osoitettu yleisten rakennusten alueeksi (Y) ja sitä koskee kaavamääräys: *Alue on tarkoitettu julkisille ja yhteisöjen palvelurakennuksille. Alueen rakentaminen tulee sopeuttaa alueella sijaitsevaan perinteiseen rakennustapaan.* Koulun alue on osa maakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä (yleiskaavassa merkintä kh), jota koskee yleiskaavan määräys: *Alueella olevaa perinteistä rakennuskantaa tulee vaalia. Alueelle rakennettaessa tai tehtäessä muutoksia olemassa oleviin rakennuksiin on huolehdittava siitä, että uudisrakentaminen sijoitukseltaan,*

mittasuhteiltaan, tyyliältään ja materiaaleiltaan sopeutuu kyläkuvaan, olemassa oleviin tilakeskuksiin ja rakennuskantaan sekä ympäristöön.

Yleiskaavaan on merkitty suojeltuna rakennuksena koulun navetta (sr6), jota koskee kaavamääräys *Maankäyttö- ja rakennuslain 41 §:n 2 momentin perusteella määrätään, että arvokasta rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden ja käyttötarkoitusten muutosten on oltava sellaisia, että rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti ja maisemakuvan kannalta arvokas luonne säilyy.* Vuonna 2012 tehtyä kaavamuutosta varten ei toteutettu uutta rakennusinventointia, vaan pohjatiedoiksi otettiin aiempi, jo selvästi vanhentunut inventointi vuodelta 1993, mikä merkittävä puute selittäänee koulurakennuksen jäämisen kaavasuojelun ulkopuolelle.

Lisäksi koulun alue on yleiskaavassa osa arvokasta harjualueutta ja tärkeää pohjavedenhankintaan soveltuvaa aluetta, jota koskevissa kaavamääräyksissä kielletään maa-aineksen otto ja todetaan lisäksi, että *alueella rakentamista ja muuta maankäyttöä rajoittavat vesilain 1 luvun 18 § (pohjaveden muuttamiskielto) ja ympäristönsuojelulain 8 § (pohjaveden pilaamiskielto).* Alueella on kemikaalien ja pohjavesien kannalta haitallisten jätteiden varastointi kielletty. *Öljysäiliöt on sijoitettava rakennusten sisätiloihin tai suoja-altaaseen, jonka tilavuus vastaa vähintään varastoitavan öljyn enimmäismäärää. Jätevesin imeyttäminen maaperään on kielletty. Käsitelty jätevesi on johdettava alueen ulkopuolelle. Rakentaminen, ojitukset ja maankaivuu on tehtävä siten, ettei aiheudu pohjaveden laatumuutoksia tai pysyviä muutoksia pohjaveden korkeuteen.*

Myös Satakunnan maakuntakaavassa 2 (2019) koulun alueella on maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (kh2; *Venesjärven kulttuurimaisema*) ja Satakunnan maakuntakaavassa (2013) tärkeän pohjavesialueen (pv; *Venesjärvi*) kaavamerkinnyt ja näihin kohdistuvia määräyksiä.

Venesjärven koulu on mukana tuoreessa maakunnallisessa kulttuuriympäristön inventoinnissa *Satakunnan rakennetun kulttuuriympäristön päivitys- ja täydennysinventoinnissa (2023)*, joka on toteutettu osana maakuntakaavauudistuksen selvityksiä, sekä *Satakunnan sodanjälkeisten koulurakennusten inventoinnissa (2023)*. Päivitys- ja täydennysinventoinnissa koulu on osa Venesjärven kylän maakunnallisesti merkittäväksi arvioitua kokonaisuutta, jonka kuvauksessa se on mainittu erikseen. Koulujen teemainventoinnissa Venesjärven koulu on luokiteltu kohdeluokkaan A – suojeltava kohde ja määritelty arvoiltaan rakennushistorialliseksi ja maisemalliseksi. Koulua on kuvattu inventoinnissa alkuperäisessä asussaan erityisen hyvin säilyneeksi, tyypillistä aikakautensa koulurakennusta hyvin edustavaksi ja autenttisten osiensa ja materiaaliensa myötä historialliselta todistusvoimaltaan suureksi.

1950-luvun puolivälissä valmistuneessa koulurakennuksessa ei ole 1980-luvun jälkeen tehty merkittäviä korjauksia. Kuntotutkimuksessa rakennuksen on havaittu tarvitsevan peruskorjausta. Korjaus- ja

parannustarve kohdistuu rakenteisiin (esimerkiksi osia ala-, väli- ja yläpohjasta, maanvastaiset sisäseinät) ja talotekniikkaan. Julkisivun osalta on havaittu tarve rappauksen korjaamiselle ja kostunein osin laajemmalle kuivatukselle ja uusinnalle. Myös ikkunat ja ulko-ovet on suositeltu uusittavaksi.

Peruskorjaus tai -parannus maksaisi kuntokartoituksen pohjalta vuonna 2022 tehdyn arvion mukaan noin kolme miljoonaa euroa ja tulisi siten kalliimmaksi kuin hankesuunnitelmaan jatkokäsittelyyn otetut, kerrosaltaan nykyistä koulua pienemmät vaihtoehdot. Nykyinen koulurakennus on kooltaan verrattain suuri suhteessa pienentyneisiin ja arvion mukaan yhä pienemmäksi käyviin oppilasmääriin.

ELY-KESKUKSEN LAUSUNTO

Rakentaminen, kulttuuriympäristö ja maisema

Venesjärven nykyinen koulu on edellä kuvatusti arvoiltaan säilynyt ja keskeinen osa alueen maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Se on jäänyt ilman suojelumerkintää yleiskaavaa laadittaessa, mikä on päivittämättä jääneestä rakennusinventoinnista luultavasti johtuva virhe. Kuitenkin myös koulurakennusta koskee yleiskaavan kh-merkintään liittyvä kaavamääräys perinteisen rakennuskannan vaalimisesta.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan (166 §) rakennus ympäristöineen tulee pitää sellaisessa kunnossa, että se jatkuvasti täyttää terveellisuuden, turvallisuuden ja käyttökelpoisuuden vaatimukset eikä aiheuta ympäristöhaittaa tai rumenna ympäristöä. Kuntotutkimuksen perusteella Venesjärven koulurakennus on edelleen korjattavissa. Kuntotutkimuksessa esitetyt korjaukset on mahdollista toteuttaa rakennuksen kulttuurihistorialliset arvot säilyttäen. Rakennuksen korjaaminen on nyt hankesuunnitelmassa kuitenkin vaihtoehtona sivuutettu ilman riittäviä perusteita, eikä säilyttämisen vaihtoehtoa koko rakennus korjaten tai osin purkaen ja osin säilyttäen ja korjaten ole tarveselvityksessäkään tarkasteltu riittävän perusteellisesti. ELY-keskus yhtyykin Satakunnan Museon kantaan siitä, että korjaus tulee palauttaa mukaan perusteellisempaan vaihtoehtojen tarkasteluun.

Hankesuunnitelmassa ja tarveselvityksessä yhtenä perusteena koulurakennuksen purkamiselle ja uusien tilojen toteuttamiselle on käytetty sitä, etteivät nykyiset tilat täytä perusopetuksen opetussuunnitelman vaatimuksia tilojen monikäyttöisyydestä, toiminnallisuudesta ja esteettömyydestä. Opetussuunnitelmassa mainitaan kuitenkin myös, että koulun toimintakulttuurissa tulisi ottaa huomioon kestävä elämäntavan välttämättömyys ja että koulun tulisi valinnoillaan ja toimintatavoillaan ilmentää vastuullista suhtautumista ympäristöön. Opetussuunnitelmassa mainittu turvallinen, oppimaan innostava ja oppilaiden erityispiirteet huomioiva oppimisympäristö onkin mahdollista toteuttaa myös vanhempaan rakennukseen eikä itsessään vaadi vanhojen

koulurakennusten korvaamista. Hyvällä suunnittelulla koulurakennuksen toimivuutta ja esteettömyyttä on mahdollista parantaa. Suojelun tarve koskee rakennuksen ulkoasua, joten muutokset sisätiloissa ovat mahdollisia.

Mikäli koulu ja navetta kuitenkin päätettäisiin purkaa ja korvataan uudella koulurakennuksella, tulee myös uuden rakennuksen toteuttamisessa huomioida yleiskaavan määräys rakentamisen sopeutumisesta kyläkuvaan, olemassa oleviin tilakeskuksiin ja rakennuskantaan sekä ympäristöön sijoitukseltaan, mittasuhteiltaan, tyyliiltään ja materiaaleiltaan. Tämä on luontevammin toteutettavissa kiinteässä rakennuksessa kuin tilaelementein toteutetussa, jo valmiiksi lyhytaikaiseksi tarkoitettu ratkaisussa. Lausuntopyynnön liitteenä olevat suunnitelmat uudesta koulurakennuksesta (päiväty 1.3.2024) eivät täytä yleiskaavan määräystä rakentamisen sopeutumisesta ympäristöönsä.

Yleiskaavassa suojellun navettarakennuksen purkaminen edellyttää myös poikkeamista yleiskaavan suojelumerkinnästä tai yleiskaavan muuttamista. Kumpikin menettelytavoista vaatii poikkeamisen tai kaavamuutoksen edellytysten selvittämistä. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan navettarakennuksen suojeluarvot eivät kuitenkaan ole menetetyt. Myös hankesuunnitelmaan on joka tapauksessa tarpeen täydentää tiedot tästä rakennuksesta.

Hankesuunnitelman yleiskaavaotteeseen tulee lisäksi täydentää maakunnallisesti arvokkaan kulttuuriympäristön (kh), tärkeän pohjavesialueen (pv) ja arvokkaan harjueen (ah) kaavamerkinnät ja -määräykset. Nämä tulee myös huomioida hankkeen jatkosuunnittelussa.

Ilmastokestävyys

Purkavan uudisrakentamisen ilmastovaikutukset ovat lähtökohtaisesti korjaamista negatiivisemmat, vaikka uudisrakennuksen pienempi koko ja parempi energiatehokkuus tekisivät sen käytöstä ympäristöstävällisempää kuin koulurakennuksen nykyisellään. Uudisrakentaminen onkin resurssitehokkaan rakentamisen hierarkian (valtioneuvoston *Kohti kestävää arkkitehtuuria – Suomen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma 2022–35*, johon myös Satakunnan Museo lausunnossaan viittaa) näkökulmasta huonoin vaihtoehto, eikä siihen tulisi ryhtyä kuin silloin, kun on riittävien selvitysten jälkeen todettu, ettei hankkeeseen ole hyödynnettävissä jo olemassa olevia tiloja, kunnostavissa tai korjattavissa tiloja tai lisärakennettavissa tiloja nykyiselle pohjalle. Niin ikään Satakunnan Museon lausunnossaan viittaama ympäristöministeriön *Purkaa vai korjata?: Hiilijalanjälkivaikutukset, elinkaarikustannukset ja ohjauskeinot* -julkaisussa (2021) on hyvää, tuoretta tietoa purkamisen ja korjaamisen kysymyksestä ja yhtenä tapausesimerkkinä juuri 1950-luvulla rakennettu koulu.

Hankkeen ilmastovaikutukset kaikkiaan on syytä eritellä ja huomioida jatkosuunnittelussa.

18.4.2024

VARELY/1673/2024

Pohjavesi

Koulun kiinteistö on Venesjärven pohjavesialuetta. Asia tulee huomioida hankesuunnitelmassa ja toiminta alueella tulee tehdä yleiskaavan pohjavesialuetta koskevaa kaavamääräystä noudattaen.

Liikenne

Nykyiset liikennejärjestelyt päiväkodin ja koulun ympäristössä noudattelevat yleiskaavan ratkaisua. Saattoliikenne- ja jkpp-yhteydet ovat nykyiseen ympäristöön sopivia ja vaikuttavat toimivilta myös jatkossa.

ELY-keskus katsoo, että kouluhankkeen lähtökohdat ovat suunnitelmassa puutteelliset. Vaihtoehtotarkasteluun tulee lisätä nykyisen koulurakennuksen korjaamista koskeva ratkaisu. Tarkastelun uudisrakentamisesta esitetty suunnitelma ei vielä täytä alueen merkittävän kulttuuriympäristön vaatimuksia eikä yleiskaavan määräyksiä.

Yksikön päällikkö

Risto Rauhala

Ylitarkastaja

Johanna Junnila

Merkintä sähköisestä hyväksynnästä on asiakirjan lopussa.

Tiedoksi

Satakuntaliitto
Satakunnan Museo

Tämä asiakirja VARELY/1673/2024 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument
VARELY/1673/2024 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Rauhala Risto 18.04.2024 14:38
Esittelijä Junnila Johanna 18.04.2024 14:38